

มอม : การดัดแปลงเรื่องสั้นสู่ละครโทรทัศน์

Mom : Adaptation from Short Story to Television Series

วรรณิสา จุ้ยน้อย^{1*} และพัชลินจ์ จินนุ่น²

Wannisa Chuinoi^{1*} and Phatchalin Jeennoon²

¹ นิสิตระดับปริญญาโท, หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (ภาคพิเศษ), สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ Graduate student, Master of Education (Thai), Faculty of Education, Thaksin University.

² ผศ.ดร., สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ

² Asst.Prof. Ph.D., Department of Thai Language, Faculty of Humanities

*Corresponding author, E-mail: wannisa931@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง มอม : การดัดแปลงเรื่องสั้นสู่ละครโทรทัศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการดัดแปลงและเปรียบเทียบบทละครโทรทัศน์เรื่องมอมกับเรื่องสั้น มอม ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยเก็บข้อมูลจากละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศทางช่องรายการของไทยพีบีเอส ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 20.15 – 21.10 น. ระหว่างวันที่ 19 มีนาคม 2560 ถึง 30 เมษายน 2560 ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและนำเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ประกอบตารางการวิเคราะห์และรูปภาพ ตามแนวคิดเรื่อง A Theory of Adaptation ของ Hutcheon (2006) ผลการศึกษาพบว่า ละครโทรทัศน์เรื่องมอม ได้ดัดแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ จากเรื่องสั้นให้แตกต่างไปจากเดิม มีการเพิ่มแนวคิดรอง เพิ่มตัวละคร เพิ่มรายละเอียดของฉาก โดยปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การสื่อสารความรุนแรงที่เกิดจากภาวะสงครามส่งผลให้การส่งสารทางการเมืองผ่านบทละครโทรทัศน์เห็นเด่นชัดเป็นรูปธรรมมากขึ้น

คำสำคัญ: มอม, การดัดแปลง, เรื่องสั้น, ละครโทรทัศน์

Abstract

This article aimed to study a method of adaptation and to compare the television script “Mom” with the short story “Mom” by M.R. KukritPramoj. Data were collected from the television series broadcast on Thai PBS channel every weekend during 20.15 pm. to 21.10 pm. from 19 March 2017 to 30 April 2017. The study adopted a qualitative study and presented the results by using descriptive analysis with tables and pictures. The results found that the television series contained some different elements from those of the short story, including adding minor concepts, characters, and setting’s details. A factor influencing the changes was a communication of violence caused by the military dictatorship which resulted in making a conveying of political messages through the television script more obvious.

Keywords: Mom, adaptation, short story, Television Series

บทนำ

“สุนัข” หรือ “หมา” ที่เราเรียกขานกันในชีวิตประจำวันนั้น เป็นสัตว์ที่คนทั่วไปนิยมเลี้ยง ทั้งนี้อาจด้วยความน่ารัก ความซื่อสัตย์ ความรักเจ้าของ ความฉลาดแสนรู้ ฯลฯ ลักษณะนี้เองทำให้ผู้เลี้ยงเกิดความรู้สึกรักสัตว์ชนิดนี้ ดังที่ คีตกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2545 : 43 – 44) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีที่สุนัขมีต่อเจ้าของนั้น ทำให้มนุษย์เกิดความผูกพัน คิดเสมอว่า สุนัขเป็นเพื่อนที่ดีที่สุด และสุนัขจะไม่มีวันทรยศ ม.ร.ว.คีตกฤทธิ์ เป็นบุคคลที่กล่าวได้ว่า เป็นคนรักสุนัข เพราะท่านได้เขียนหนังสือเรื่อง “คนรักหมา” ขึ้น ภายในหนังสือจะกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับสุนัขทั้งหมด ตั้งแต่เรื่องเล่าเกี่ยวกับสุนัข ลักษณะนิสัย การสังเกตพฤติกรรมของสุนัขทั่วไปและสุนัขที่ท่านเลี้ยง ด้วยความรักนี้ทำให้ท่านเขียนเรื่องสั้นเรื่อง “มอม” ขึ้น มอมเป็นเรื่องสั้นที่ท่านรักมาก ดังข้อความที่ว่า

“ถ้าใครจะถามว่า ในกระบวนเรื่องสั้นทั้งหมดที่ผมเอามาใส่ไว้ในเล่มนี้ ผมรักเรื่องไหนมากที่สุด ผมก็เห็นต้องยอมรับว่า ผมรักเรื่องมอมมากที่สุด เพราะผมเป็นคนรักหมาแต่อ่อนแต่ออก อยู่กับหมาจนรู้ภาษาหมา พอจะเข้าใจว่า มานั้นมองโลกด้วยทรรศนะอย่างไร ขณะที่ผมเขียนเรื่องมอม ผมก็ทำใจเป็นหมา และกล้าพูดได้อย่างไม่อายว่า ขณะที่เขียนเรื่องนั้นผมเสียน้ำตาไม่รู้สักเท่าไร เพราะขณะที่เขียนนั้นผมก็รู้สึกอย่างที่ท่านมาตี ๆ จะมีความรู้สึกได้ และได้เขียนไปด้วยความรู้สึกของหมาแท้ ๆ”

(คีตกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. 2544 : 1)

“มอม” เป็นเรื่องสั้นของ ม.ร.ว.คีตกฤทธิ์ ปราโมช ที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่าน ในอดีตเรื่องสั้นเรื่องนี้ได้ปรากฏอยู่ในหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทย รวมถึงเป็นหนังสืออ่านนอเวลา หากกล่าวถึงเรื่องสั้น “มอม” น้อยคนที่จะไม่เคยได้ยินชื่อ ด้วยความนิยมที่มีต่อเรื่องสั้นเรื่องนี้ จึงมีการนำเรื่องสั้น มาดัดแปลงเป็นละครเวที โดย “ดริมบ็อกซ์” ซึ่งได้รับอนุญาตจากทายาทของ ม.ร.ว.คีตกฤทธิ์ ปราโมช ในการนำบทประพันธ์มาถ่ายทอด และมีการนำเอามอมมาสร้างเป็นหุ่นเชิดกลไกและมาแสดงในครั้งนั้น ส่วนมอม ฉบับละครโทรทัศน์ที่จะนำมาศึกษาในครั้งนี้นั้นเป็นการดัดแปลงของช่องรายการทางไทยพีบีเอส ออกอากาศทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 20.15 – 21.10 น. ตอนแรกที่มีการออกอากาศคือ 19 มีนาคม 2560 และตอนสุดท้ายที่ออกอากาศคือ 30 เมษายน 2560 โดยการดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์มีรายละเอียดต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจสะท้อนความคิดบางอย่างของคนในสังคม

ผู้ศึกษาจึงสนใจกลวิธี สารัตถะและวัตถุประสงค์แฝงของการดัดแปลงนี้ พบว่าที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาในประเด็นการดัดแปลง แต่มีการศึกษาเรื่อง มอม ไว้บ้าง เช่น ศึกษาแนวคิดและกลวิธีการเสนอแนวคิดในเรื่องสั้นชุด “เพื่อนนอน” ของ ม.ร.ว.คีตกฤทธิ์ ปราโมช โดย ปาโรชาติ ศรประสิทธิ์ (2550) การเมืองและการสร้าง “ความเป็นไทย” โดย ม.ร.ว.คีตกฤทธิ์ ปราโมช โดยสายชล สัตยานุรักษ์ (2548) ความทรงจำเทียม : เรื่องเล่าของ “มอม” ในวัฒนธรรมความทรงจำและวัฒนธรรมสกรีน โดย นันทนัย ประสานนาม (2560)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการดัดแปลงเรื่องมอม จากเรื่องสั้นมาเป็นละครโทรทัศน์ และเปรียบเทียบมอมฉบับเรื่องสั้น ของ ม.ร.ว.คีตกฤทธิ์ ปราโมช กับละครโทรทัศน์เรื่องมอมของช่องรายการไทยพีบีเอส

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เปรียบเทียบและศึกษาวิเคราะห์เรื่องมอม ฉบับเรื่องสั้นและละครโทรทัศน์
3. สรุปลงและอภิปรายผล

ภูมิหลังของเรื่อง

1. เรื่องย่อ “มอม” ฉบับเรื่องสั้น

มอมเป็นสุนัขพันธุ์พันธุ์ที่เกิดจากพ่อสุนัขพันธุ์อัลเซเชียน แม่สุนัขพันธุ์ไทย มอมเติบโตขึ้นในบ้านของนาย ที่มีนายหญิง และหนู ลูกสาวที่เพิ่งหัดเดินของนาย มอมเติบโตขึ้นท่ามกลางความรัก ความเอาใจใส่ มอมรักนายมาก และนายคือชีวิตของมอม แต่ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อประเทศญี่ปุ่นบุกประเทศไทย เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นายถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร หลายวันจึงจะกลับบ้าน และท้ายที่สุดนายไม่กลับบ้านอีกเลย ทำให้นายหญิง หนู และมอมต้องอยู่กันตามลำพังอย่างยากลำบาก มอมไม่เคยทิ้งนายหญิงและหนูไปไหนเพราะนายฝากให้มอมดูแลทั้งสองคนให้ดี คินหนึ่งมีเครื่องบินมาทิ้งระเบิดตรงบ้านของมอมทำให้นายหญิงและหนูเสียชีวิต เหลือเพียงมอมที่ได้รับบาดเจ็บ ต่อมามีคนนำมอมไปเลี้ยง และเรียกชื่อมอมใหม่ว่า “ดึก” มอมอยู่อย่างสุขสบายในบ้านใหม่ เจ้านายใหม่ แต่ในใจลึก ๆ มอมยังนึกถึงนายอยู่เสมอ คินหนึ่งมีใจรวมขโมยของในบ้าน มอมจึงทำหน้าที่ผู้จับโจร แต่เมื่อได้กลิ่นโจรมอม จำได้ทันทีว่าโจรคนนั้นไม่ใช่ใคร คือ “นาย” เจ้านายที่มอมรักมากที่สุด นายละอายใจต่อมอมจึงเปลี่ยนใจที่ไม่ขโมยของและบอกให้มอมอยู่ในบ้านใหม่ต่อไป แต่มอมตัดสินใจออกจากบ้านไปกับนาย ทั้งสองเดินไปตามถนนที่มีตออย่างมีความสุข

2. เรื่องย่อ “มอม” ฉบับละครโทรทัศน์

มอมเป็นสุนัขพันธุ์พันธุ์ที่เกิดจากพ่อสุนัขพันธุ์อัลเซเชียน กับแม่สุนัขพันธุ์ไทย ชื่อ นางแต่น มอมเกิดที่ใต้ถุนบ้านของนาง ซึ่งมีนายหญิง และหนู นางทำงานในบริษัทต่างชาติ มอมเติบโตท่ามกลางความรัก ความเอาใจใส่ มันจึงเป็นสุนัขที่ฉลาด ซื่อสัตย์และเชื่อฟังนาย มอมรักนางมาก นางคือชีวิตของมอม ชีวิตของมอมเปลี่ยนไปเมื่อประเทศญี่ปุ่นบุกประเทศไทย บ้านเมืองเข้าสู่บรรยากาศของสงคราม นางต้องไปเป็นทหาร หลายวันจึงจะกลับมาบ้านครั้งหนึ่ง และต่อมานางก็ไม่กลับมาบ้านอีกเลย ทิ้งให้มอมอยู่กับนายหญิงและหนู ด้วยภาวะสงคราม ทำให้ทั้ง 3 ชีวิตที่เคยมีความสุขต้องอดมื้อกินมื้อ ทั้งสามคนประทังชีวิตอยู่ด้วยการขายสมบัติเก่า นายหญิงหารายได้พิเศษโดยการพับถุงกระดาษขาย นายหญิงไปขอความช่วยเหลือจากเจ็ดเพื่อนของนางที่ร่ำรวยขึ้นจากการเป็นพวกเดียวกับทหารญี่ปุ่น แต่กลับถูกเจ็ดที่เคยแอบพึ่งใจพยายามขโมยใจ และมอมช่วยนายหญิงไว้ได้ จนวันหนึ่งมีเครื่องบินมาทิ้งระเบิดตรงบ้านจนพังทลายเหลือแต่เก้าอี้ถ่าน นายหญิงและหนูเสียชีวิตจากแรงระเบิด ร่างของทั้งสองถูกฝัง มอมพยายามช่วย ทั้งสองอย่างเต็มที่ แต่ไม่สามารถช่วยได้ หลังจากเหตุการณ์มอมก็เฝ้ารอการกลับมาของนาง มอมออกเร่ร่อนหาอาหารโดยไร้จุดหมาย ได้รับบาดเจ็บจากการรุมทำร้ายของหมาตัวอื่น ๆ กระทั่งวันหนึ่งเมื่อมอมตื่นขึ้น มอมพบว่าตนเองหลบอยู่หน้าบ้านหลังใหญ่หรูหรา คุณแต่นลูกสาวเจ้าของบ้านได้เก็บมอมไปเลี้ยง มอมถูกเรียกว่า “ดึก” คินวันหนึ่งในฤดูร้อนอีก 2 ปีต่อมา ครอบครัวของคุณแต่นไปตากอากาศที่ต่างจังหวัด มีขโมยเข้าบ้าน มอมตั้งใจจะจับขโมยให้ได้ แต่เมื่อลมพัดเอากลิ่นขโมยมาแตะจมูก มอมจำได้ทันทีว่านั่นคือนางเจ้านายที่มันรอคอย นางได้บอกให้มอมกลับไปอยู่กับเจ้านายใหม่ เพราะตัวเองลำบากมาก ต้องเร่ร่อนและสาเหตุที่ต้องมาเป็นขโมยก็เพราะไม่งานทำ ไม่มีบ้าน ไม่มีอะไรเหลือเลย “มอม” ตั้งใจที่จะไปอยู่กับ

นาง และทั้งสองคนก็เร่ร่อนไปด้วยกัน นางเจอเจ้านายเก่า จึงได้เข้าทำงานมีชีวิตที่ดีขึ้น และทั้งมอมและนายก็อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

มอม : กลวิธีการดัดแปลงเรื่องสั้นสู่ละครโทรทัศน์

การดัดแปลงศึกษา (Adaptation) ฮัตเชียน (Hutcheon. 2006 : 8 – 9) กล่าวว่า การดัดแปลงคือการบอกเล่าเรื่องเดิมผ่านมุมมองที่แปลกใหม่ เป็นกระบวนการในการสร้างสรรค์ที่เกิดจาก 2 ส่วน หลัก ๆ คือ การตีความใหม่ และการสร้างสรรค์ใหม่ เช่น การสร้างงานจากมหากาพย์สุนาวินาย และผลจากการเปลี่ยนสื่อในการนำเสนอนี้เองทำให้เกิดการตีความที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างการศึกษาโดยใช้วิธีการดัดแปลง เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง สิงห์ไกรภพ : การศึกษา การดัดแปลงนิทานคำกลอนเป็นบทละครเวทีสมัยใหม่ ของ พชรินทร์ มหิทธิกร (2551) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างของตัวบทซึ่งเป็นนิทานคำกลอนกับตัวบทที่นำมาตีความใหม่โดยตีความออกมาในรูปแบบของละครเวที ซึ่งการดัดแปลงที่พบมีการเพิ่มการตัด ฉาก ตัวละครต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบงานในการดัดแปลง และสอดคล้องกับบริบทและสภาพสังคมในปัจจุบัน

1. แนวคิดของเรื่อง

ผู้ศึกษาพบว่าเรื่องสั้นและละครโทรทัศน์เรื่องมอมมีแนวคิดหรือแก่นเรื่องที่เหมือนกันดังปรากฏในเรื่องสั้นที่ว่า “มอมไม่ได้รักนายเท่าชีวิต แต่นายคือชีวิตของมอม” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว.2544 : 81) จากประโยคดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่านายคือชีวิตของมอม ทุกพฤติกรรมของมอม มอมทำไปเพราะมอมรักนาย และมอมก็รักคนที่นายรัก ยกตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ที่มอมเดินตามนายในตลาด มอมจะดูนายไม่ให้คลาดสายตา หรือเมื่อนายออกไปนอกบ้าน แล้วมอมจะนั่งคอยอยู่ที่นอกชานบ้าน สายตาคอยสอดส่องหานาย และเมื่อนายกลับมอมจะมีพฤติกรรมที่ลิงโลด ดีใจเป็นพิเศษ หรือการที่มอมเฝ้าหลุมหลบภัยที่มีร่างของนายหญิงและหนูโดยมอมไม่ปลีกตัวไปไหน และเมื่อมีคนนำร่างของทั้งสองคนไปแล้ว มอมยังเฝ้าอยู่ที่ชากบ้าน เพียงหวังว่า “นายจะกลับมา” และในตอนท้ายของเรื่อง แม้ว่าจะมอมจะมีชีวิตที่สุขสบายอยู่ในบ้านหลังใหญ่ กินอิ่ม มีคนรัก แต่มอมก็ตัดสินใจที่จะไปอยู่กับนาย คนที่มอมรัก และเป็นเจ้าชีวิตที่แท้จริงของมอม

ในละครโทรทัศน์มีแก่นเรื่องรอง คือ สงครามแน่นอนจะทำให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน แต่การเชื่อผู้นำจะทำให้ชาติพินาศ จากข้อความดังกล่าวเป็นการต่อยอดภาพสงครามที่ละครเพิ่มเติมเหตุการณ์นอกเหนือจากเรื่องสั้น โดยในเรื่องสั้นบอกเพียงว่าประเทศไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่สอง และนายต้องไปเป็นทหาร แต่ในละครแสดงให้เห็นถึงความสูญเสียต่าง ๆ ทั้งทหารไทยที่ถูกยิงในสงครามที่เชียงตุง เสียงพ้อคำชาวจีนที่ต้องหมดเนื้อหมดตัวเพราะบ้านถูกระเบิด เจ็ดที่ต้องตายเพราะความร่ำรวยจากการเอาไรด์เอาเปรียบคนอื่น นางที่ต้องเสียบ้านและลูกเมีย รวมถึงบ้านเมืองที่พังเสียหาย ภาพดังกล่าวสะท้อนความสูญเสียจากสงคราม แต่คนที่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำ หรือรัฐบาลเช่นนาง กลับจากสงครามอย่างปลอดภัย ส่วนชาวบ้านที่ช่วยกันขุดหลุมหลบภัย และยึดมั่นกลมเกลียวกัน เมื่อได้ยินสัญญาณเตือนภัยต่างก็เรียกคนบ้านใกล้เรือนเคียงไปลงหลุมหลบภัย ชาวบ้านเหล่านี้แม้ว่าบ้านเรือนจะพังเสียหาย แต่เขาก็ยังมีชีวิตรอดจากสงคราม และภายหลังสงครามยุติ พวกเขาที่ทำมาหากินได้เช่นเดิม แนวคิดดังกล่าวเสนอให้เห็นว่า ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชาติจะทำให้ชาติก้าวเดิน และผ่านปัญหาต่าง ๆ ไปได้

2. โครงเรื่อง

“มอม” ฉบับเรื่องสั้นและละครโทรทัศน์เรื่อง “มอม” มีเหตุการณ์หลัก ๆ ที่เหมือนกันคือ กล่าวถึงชีวิตของมอมตั้งแต่เกิดกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติ และมอมได้กลับไปอยู่กับนาย แต่ในฉบับละครโทรทัศน์นั้นมีการเพิ่มรายละเอียด เพิ่มภาพเกี่ยวกับสงคราม รวมถึงนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลในช่วงเวลานั้น โครงเรื่องมอมจากเรื่องสั้นและละครโทรทัศน์มีดังนี้

ลำดับเหตุการณ์	มอม ฉบับเรื่องสั้น	มอม ฉบับละครโทรทัศน์
1	มอมเป็นสุนัขพันทาง ที่เติบโตขึ้นในบ้านของนาย ที่มีนายหญิง และหนู	มอมเป็นสุนัขพันทาง แม่ชื่อนางแต่น มอมเติบโตขึ้นในบ้านของนาง ที่มีหญิง และหนู 1.1 ชื่อ “มอม” ได้มาเพราะเนื้อตัวมอมแหมม
2	มอมเติบโตขึ้นท่ามกลางความรักความเอ็นดู มอมหลงรักนางนวลสุนัขแถวบ้าน และมอมหายจากบ้านไป 4 – 5 วัน	มอมเติบโตขึ้นท่ามกลางความรักความเอ็นดูของนาง 2.1 จุกมาบอกความเป็นมาของมอมให้นางรู้ 2.2 นางทำงานที่บริษัทต่างชาติ ช่วยทำงานบ้าน
3	มอมเล่นกับนาย นายพามอมไปเดินเล่น มอมกระโดดว่ายน้ำไปคาบกิ่งไม้มาให้นาย	มอมซุกซน นางชอบพามอมไปเล่นในสวน นางหัดให้มอมคาบกิ่งไม้ มอมชอบมุดรั้วบ้าน และถูกนางทำโทษ 3.1 มอมทะเลาะกับสุนัขตัวอื่น ๆ 3.2 ผู้หญิงในชุมชนตัดผมทรงใหม่ 3.3 รัฐบาลเปลี่ยนชื่อจากสยาม(SAIM) มาเป็นไทย
4	2 ปีผ่านไป มอมมุดรั้วบ้านและหนีไปเที่ยว และสังเกตได้ว่า ผู้คนดูรุ่มรวย และสีหน้าผิปกติ	เริ่มมีข่าวของสงครามโลกครั้งที่ 2 ทางวิทยุ นางพูดถึงความเชื่อให้หญิงฟังว่า หากเชื่อผู้นำภัยจากสงครามจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน 4.2 มอมโดนกัด และนางกลางงานจากบริษัทมาดูแลมอม รัฐบาลประกาศให้วันที่ 24 มิถุนายน ของทุกปีเป็นวันชาติ และวันที่ 1 มกราคมเป็นวันขึ้นปีใหม่ ตามนโยบายชาตินิยม - นางสอนมอมไม่ให้คู้ยยะ ไม่รับของกินจากคนแปลกหน้า และเมื่อกลับมาถึงบ้านนางไปซื้ออาหารระบอกับเจ็ด เพราะเจ็ดคิดว่าสงครามจะส่งผลกระทบต่อคนไทยอย่างแน่นอน 4.2 รัฐบาลมีนโยบายให้ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ไว้กินเอง 4.3 วันที่ 1 มกราคม 2484 เป็นการจัดงานปีใหม่เป็นครั้งแรก ญี่ปุ่นเดินทางผ่านไทยไปตีพม่า 4.4 รัฐบาลมีนโยบายมาลानาไทย รณรงค์ให้คนในสังคมใส่หมวก และมีการสวมกระโปรงแทนผ้าซิ่น 4.5 รัฐบาลประกาศห้ามกินหมาก ทำให้หมากพลูมีราคาแพง และต้องลักลอบขาย มีวิทยุปลุกใจให้คนรักชาติ “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” 4.6 คนในบ้านเมืองทักทายกันด้วยคำว่า “สวัสดี” คนในกรุงเทพฯ ฯ ย้ายกลับภูมิลำเนา 4.7 นางถูกออกจากงาน เพราะผู้จัดการบริษัทต้องกลับไปเป็นทหารรับใช้บ้านเกิด

ลำดับเหตุการณ์	มอม ฉบับเรื่องสั้น	มอม ฉบับละครโทรทัศน์
5	นายต้องไปเป็นทหาร	นาคได้รับจดหมายจากรัฐบาลให้ไปเป็นทหาร เขาจึงตัดสินใจไปเป็นทหารเพื่อรับใช้ชาติ 5.1 วันที่ 21 ธันวาคม 2484 ประเทศไทยประกาศเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่น
6	นายไม่กลับมาบ้านอีกเลย มอมเริ่มเห็นความรุ่งโรยในบ้าน ข้าวของร่อยหรอ มอมต้องอดมื้อกินมื้อ	นายไม่กลับมาบ้านอีกเลย มอมเริ่มเห็นความรุ่งโรยในบ้าน ข้าวของร่อยหรอ มอมต้องอดมื้อกินมื้อ 6.1 หลิงพบกับกระดาชขายเป็นรายได้เสริม
7	มอมทนหิวไม่ได้จึงต้องมุดรั้วไปหาของกิน ส่วนนายหญิงก็เจียดอาหารส่วนของตัวเองให้มอม	มอมทนหิวไม่ได้จึงต้องมุดรั้วไปหาของกิน ส่วนนายหญิงก็เจียดอาหารส่วนของตัวเองให้มอม 7.1 วันที่ 25 มกราคม 2485 ญี่ปุ่นประกาศสงครามกับอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ฝ่ายสัมพันธมิตรจึงมาทิ้งระเบิดในกรุงเทพฯ 7.2 นาคถูกส่งตัวไปเชียงตุง 7.3 รัฐบาลมีนโยบายให้คนขายก๋วยเตี๋ยว
8	2 ปีผ่านไปมีเครื่องบินบินวนเวียนบริเวณบ้าน	มีเครื่องบินบินวนเวียนบริเวณบ้าน 8.1 ทหารญี่ปุ่นชื่อเอ็นโดะ กับโนดะ พยายามที่จะผูกมิตรกับคนไทย เขาบอกคนไทยว่า ไทยกับญี่ปุ่นเราคือมหามิตรกัน
9	นายหญิงและเพื่อนบ้านช่วยกันขุดหลุมหลบภัย	นายหญิงและเพื่อนบ้านขุดกันขุดหลุมหลบภัย 9.1 นาคถูกยิงที่สงครามเชียงตุง
10	เครื่องบินทิ้งระเบิด ระเบิดลงที่กลางบ้านของมอม	เครื่องบินทิ้งระเบิด ระเบิดลงที่กลางบ้านของมอม
11	หลุมหลบภัยถูกดินกลบ มอมเห็นเพียงเท้าของนายหญิงที่ไพล่ออกมาจากหลุม	หลุมหลบภัยถูกดินกลบ มอมเห็นเพียงมือของหญิงที่ไพล่ออกมาจากหลุม
12	มอมพยายามช่วยนายหญิง แต่ช่วยไม่ได้	มอมพยายามช่วยหญิง แต่ช่วยไม่ได้ 12.1 ชาวบ้านช่วยกันจัดพิธีศพของหญิงและหนู 12.2 มอมพยายามเดินไปวัดและกลับมาอนที่บ้าน
13	มอมนอนรออยู่ที่หลุมหลบภัยเพื่อรอคอยนาย	มอมนอนรออยู่ที่หลุมหลบภัยเพื่อรอคอยนาย
14	มอมทนหิวไม่ได้ จึงออกไปหาอาหาร และโดนพัด	มอมทนหิวไม่ได้ จึงออกไปหาอาหารและโดนพัด 13.1 วันที่ 3 กันยายน 2488 ญี่ปุ่นแพ้สงครามสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงยุติลง
15	เด็กชื่อ “แต้ว” พาอมไปเลี้ยงที่บ้านหลังใหญ่ มอมเปลี่ยนชื่อเป็นดึก	เด็กชื่อ “แต้ว” พาอมไปเลี้ยงที่บ้านหลังใหญ่ มอมเปลี่ยนชื่อเป็นดึก
16	ผ่านไป 2 ปีคนในบ้านไปตากอากาศ และมีโจรเข้าบ้าน มอมตั้งใจจะจับโจร แต่ลมพัดกลิ้งโจรมาตะแคง และมอมจำกลิ้งของโจรได้	ผ่านไป 2 ปีคนในบ้านไปตากอากาศที่หัวหิน และมีโจรเข้าบ้าน มอมตั้งใจจะจับโจร แต่ลมพัดกลิ้งโจรมาตะแคง และมอมจำกลิ้งของโจรได้
17	โจรคนนั้นคือนาย มอมดีใจมากจึงกระโจนใส่ นาย	โจรคนนั้นคือนาค มอมดีใจมากจึงกระโจนใส่นาค
18	นายเปลี่ยนใจไม่ขโมยของในบ้าน มอมตามนายไป มอมชวนนายเล่นโยนกิ่งไม้ ทั้งสองเดินคู่กันไปตามถนนราชวิถีอย่างมีความสุข	นาคเปลี่ยนใจไม่ขโมยของในบ้าน มอมตามนาคไป มอมชวนนายเล่นโยนกิ่งไม้ ทั้งสองเดินคู่กันไปตามถนนอย่างมีความสุข 18.1 นาคกลับไปทำงานที่บริษัทต่างชาติ

๒ ปี หลังจากนั้นมอมกลับไปอยู่กับ นาย	๒ ปี หลังจากนั้นมอมกลับไปอยู่กับ นาย	มอมหลังจากที่มอมหายไป จากบ้าน
---	---	----------------------------------

จากตารางตัวละครที่เหมือนกันทั้งในเรื่องสั้นและในละครมีเพียง 6 ตัวละครเท่านั้น ในละครมีการเพิ่มชื่อของตัวละครและเพิ่มบุคลิกลักษณะของตัวละคร ทั้งนี้ก็เพื่อให้บุคลิกนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่ละครได้มีการเพิ่มเติมจากบทประพันธ์ ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะบุคลิกนาย ซึ่งในเรื่องสั้นนั้นไม่ได้บอกว่าเป็นคนที่มีเชื้อฟังผู้นำ และยึดมั่นในคำพูดของผู้นำที่ว่า “เชื้อผู้นำชาติพันธุ์” แต่ในละครนางเป็นคนที่มีเชื้อฟังรัฐบาล บุคคลรอบข้างจะปฏิบัติตนอย่างไรก็ตามไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือกล่าวหาว่าใด ๆ ของยังปฏิบัติตนของเขาตามแบบแผนตามที่บ้านเมืองมีการประกาศกฎต่าง ๆ เขาเชื่อว่า การทำให้เห็นดีว่าการพูดเพียงอย่างเดียว

3.2 ตัวละครที่ปรากฏเฉพาะในละครโทรทัศน์ ตัวละครที่เพิ่มเข้ามามีอีก 12 ตัวละคร ซึ่งช่วยสร้างสีสันของเรื่องและเสริมแก่นเรื่องให้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น ดังนี้

- 1) เจิด: เป็นเพื่อนกับนาง และแอบชอบหญิง ก่อนที่นางจะไปเป็นทหารเจิดบอกว่าตอนที่ยังรักใช้ชาติ อยากรับใช้ชาติ อยากรับใช้ชาติ แต่เมื่อจดหมายจากรัฐบาลเรียกตัวไปเป็นทหารจริง ๆ เจิดหนีจากการเป็นทหาร เขาทำการค้ากับญี่ปุ่นในช่วงสงคราม ทำให้ฐานะร่ำรวย และในตอนท้ายเจิดถูกโจรปล้นฆ่า
 - 2) ค่อม: เป็นยามที่ถูกละออกจากงาน เขาจึงมาขโมยของในบ้านนาง และนางได้ให้ค่อมไปอยู่กับหลวงตาในวัด ค่อมเป็นสมาชิกในปฏิบัติการไทยลับ
 - 3) จุก: เป็นเด็กเร่ร่อนที่มากอนานเกี่ยวกับความเป็นมาของมอม และภายหลังจุกได้คอยดูแลหญิงและหนู โดยเอาของที่เหลือจากหลวงตามันมาให้หญิงกับลูกในช่วงที่นางไปเป็นทหาร
 - 4) หลวงตา: เป็นผู้ให้การอุปการะเลี้ยงดูนางมาตั้งแต่ยังเด็ก พร้อมทั้งเป็นผู้ให้คติเตือนใจในการดำรงชีวิตของนาง
 - 5) เฮียโก: เป็นพ่อค้าร้านน้ำชา ที่รับซื้อองศาชาจากหญิง และบอกข่าวสารทางการเมืองให้กับชาวบ้านที่มากินน้ำชา
 - 6) สุข: เป็นเพื่อนบ้านของนาง เป็นสมาชิกในขบวนการไทยลับ
 - 7) จิต: เป็นภรรยาของสุข ชอบนินทา มีความอยากรู้อยากเห็น แม้อยู่ในภาวะสงครามก็ยังมีความเห็นแก่ตัว
 - 8) หมู: เป็นหลานของเฮียโก คอยช่วยเหลือทุกกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ทำ เช่น การขุดหลุมหลบภัย โด่ขึ้นเขาอยากเป็นทหาร อยากรับใช้ชาติเหมือนนาง
 - 9) เอ็นโตะ: เป็นทหารที่เข้ามาในเมืองไทย และพยายามศึกษาความเป็นไทยจากหญิง เขาพยายามทำความเข้าใจแก่คนไทยว่า ทหารที่ญี่ปุ่นเข้ามาในเมืองไทยอย่างมิตร
 - 10) น้อย: เป็นเพื่อนบ้านของนาง คอยให้กำลังใจ และปลอบใจหญิง ในฐานะคนที่ต้องเลี้ยงลูกเพียงลำพังเหมือนกัน
 - 11) โนตะ: เจ้านายในบริษัทที่นางทำงาน ซึ่งเขาไปเป็นทหารรับใช้ชาติจึงต้องให้คนออกจากบริษัท หลังสงครามเขากลับมาเปิดบริษัทใหม่ ทำให้นางได้กลับเข้ามาทำงานอีกครั้ง
 - 12) นางแต่น: แม่ของมอม ซึ่งเป็นสุนัขพันธุ์ไทยเป็นที่หมายปองของสุนัขในหมู่บ้าน
- ตัวละครทั้ง 12 ตัวละครนี้ เพิ่มเติมจากเรื่องสั้น เพื่อเสริมเหตุการณ์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ให้เด่นชัดยิ่งขึ้นว่า ในช่วงสงครามมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร และหลังสงครามบุคคลเหล่านี้มีชีวิตที่ดีขึ้น หรือยังมีชีวิตที่เหมือนเดิม

4. ฉาก/ เหตุการณ์

ฉากและเหตุการณ์ในเรื่องสั้นมีการนำเสนอฉากเพียงคร่าว ๆ ฉากที่เด่นชัดที่สุดมีเพียงฉากเดียว คือ “ฉากบ้าน” ฉากใต้ถุนบ้านของนายของตอนที่มอมเกิด และผลจากภาวะสงครามที่บ้านถูกระเบิดมอดไหม้ทิ้งหลัง ฉากบ้านเป็นฉากที่มีความรักความทรงจำระหว่างมอมและนายอย่างเด่นชัด มอมเกิดและโตที่บ้านหลังนี้ ตั้งแต่ลืมตาดูโลก บ้านหลังนี้ให้ความอบอุ่นแก่มอม มอมรักนาย รักทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในบ้านหลังนี้ และเมื่อนายต้องออกจากบ้านไปเป็นทหาร “บ้าน” คือ ภาพแทนของนาย มอมเชื่อว่านายจะต้องกลับมาที่บ้าน มอมจึงเฝ้าบ้านหลังนี้แม้ว่าจะถูกระเบิดแล้วก็ตาม ฉากต่อมาคือ ฉากบ้านของคุณแก้ว ที่เป็นบ้านใหม่ของมอม และเป็นฉากที่นายและมอมได้เจอกันอีกครั้งหลังสงครามยุติ ภาพความทรงจำของมอมและนายกลับมาอีกครั้ง มอมเชื่อว่า มอมกับนายจะไม่พลัดพรากกันอีกแล้ว

ภาพประกอบที่ 1 ภาพฉากบ้านของนาย (ตอนที่ 2 เวลา 51.20 นาที จาก <https://www.youtube.com/watch?v=5Tlmhs7FGIY>)

จากภาพ เป็นฉากบ้านของนายหรือนาง ที่มีมอมรักสุดชีวิต เป็นภาพที่มอมคอยส่งนายและคอยนายอยู่หน้าบ้าน ในละครจะมีภาพที่มอมมองดูบ้านที่ตัวเองรักถูกไฟไหม้ด้วยความเจ็บปวด ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าในละครนั้นมีการนำเสนอฉากที่หลากหลายมากกว่าในเรื่องสั้น ยกตัวอย่างเช่น ฉากบ้าน บ้านในละครไม่ได้เป็นภาพแทนของนายทั้งหมด บ้านเพียงส่วนหนึ่งของความทรงจำที่ทำให้นางเห็นถึง สัจธรรมในชีวิตตอนท้ายของเรื่อง ว่า “ทุกเหตุการณ์ที่ผ่านมาไม่ว่าร้ายหรือดีเพียงใด แต่ทุกอย่างจะเหลือแค่ความทรงจำ” ฉากร้านน้ำชา ที่มีการพูดคุยเกี่ยวกับข่าวสารบ้านเมือง ฉากวัดที่เป็นที่พักผ่อนของนางและครอบครัวยามที่ไม่สบายใจ ฉากบ้านน้อยที่หญิงมักนำหนูไปฝากเลี้ยงเวลาไปธุระกับนาง ฉากหลุมหลบภัยของชุมชนที่เสนอให้เห็นว่า ในยามที่ลำบากความสามัคคี ความกลมเกลียว และอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนจะทำให้ปลอดภัยได้ หรือฉากในวัดหน้าสถูปของหญิงที่เอ็นโตะมาร่ำลาก่อนกลับประเทศญี่ปุ่น และฉากที่นางมายืนอยู่หน้าสถูปเตรียมจะหยิบภาพหน้าสถูปของภรรยาและลูกไปเก็บไว้ในบ้านที่เขาสร้างใหม่ แต่หลวงตาบอกไม่ให้เขายึดติด ภาพเป็นเพียงภาพ แม้ว่าคุณคนนั้นจะจากไปแล้ว แต่เขาก็จะอยู่ในความทรงจำของเรา ฉากและเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้ภาพสงครามโลกครั้งที่ 2 เด่นชัด ว่า สงครามทำให้เกิดความสูญเสีย และการเชื่อผู้นำชาติจะพันภัยจริง ๆ ดังที่นางปฏิบัติตัวตามคำสั่งของผู้นำ และนางก็ปลอดภัยจากการไปเป็นทหาร และมีชีวิตที่ดีขึ้น มีงานทำ มีความสุขในชีวิต

เสน่ห์ของมอมฉบับละครโทรทัศน์

1. เมื่อสุนัขกลายเป็นตัวละครประกอบเพื่อสื่อสัญลักษณ์ในสังคม

กาญจนา แก้วเทพ (2554 : 32) กล่าวว่า สัญลักษณ์ คือ สรรพสิ่งทุกอย่างที่มีความหมายมากกว่าตัวมันเอง หากกาแฟแก้วหนึ่งเป็นเพียงเครื่องดื่มชนิดหนึ่ง กาแฟนั้นก็ยังไม่ใช่สัญลักษณ์ แต่เมื่อใดที่กาแฟถูกมอบความหมาย (meaning assignment) ให้กลายเป็นเครื่องมือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหนุ่มสาวในที่ทำงาน เมื่อนั้นกาแฟจะเป็นมากกว่ากาแฟ และไม่ว่าจะเป็นวัตถุ คน เหตุการณ์ สถานที่ก็สามารถแปรสภาพเป็นสัญลักษณ์ได้ทั้งสิ้น สัญลักษณ์ที่เรารู้จักกันมากที่สุด คือ ภาษา สัญลักษณ์มีอำนาจ มีพลาเนทียกตัวอย่างเช่น ในวรรณคดีเรื่องสามก๊ก ที่จิวยี่กระอักเลือดจนเสียชีวิต เพียงเพราะได้ยินคำพูดที่เป็นเพียงลมปากของขงเบ้ง (กาญจนา แก้วเทพ, 2552 : 75)

จากเรื่องมอมฉบับละครโทรทัศน์นั้น มอมถือเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง เพราะในเรื่องมอมไม่ได้เป็นเพียงสุนัขที่รักเจ้านายดังเช่นในเรื่องสั้น แต่มอมแสดงพฤติกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับสงคราม ลักษณะพฤติกรรมของมอม เช่น ความสงสัยเมื่อมอมพบกับคนที่แต่งตัวแปลก ๆ พร้อมทั้งรถคันใหญ่ ๆ ทั้งนี้เพื่อส่งสัญลักษณ์ถึงบริบทในสังคมขณะนั้นว่า เดิมทีประเทศไทยห่างหายจากสงครามไปนานมาก และภาพสงครามที่คนไทยคิด คือ สงครามหรือศึกเหมือนในอดีต แต่ภาพสงครามในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองในช่วงแรกนั้น เป็นภาพที่มีทหารเข้ามาเดินอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก มีอาวุธ มียานพาหนะที่ขับผ่านบ้านเรือน คนในสมัยนั้นได้ยินผู้นำประกาศว่า ญี่ปุ่นจะเดินทางผ่านประเทศไทย ประเทศไทยจะเป็นเพียงประเทศทางผ่านของสงครามเท่านั้น ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวแม้คนจะแปลกใจกับภาพทหารที่พบเห็น แต่ก็ยังไม่ได้ตื่นตกใจว่าทหารเหล่านี้จะนำพามาซึ่งความรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้พฤติกรรมของมอมยังเป็นสัญลักษณ์ของความภักดีต่อชาติต่อผู้นำ (นาย) แม้แต่เกิดความเปลี่ยนแปลงใด ๆ มอมก็ยังรักและภักดีกับนายคนเดิม

2. นโยบายการสร้างชาติกับวาทกรรม “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย”

“เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” เป็นประโยคสั้น ๆ ที่นาถในเรื่องมอมฉบับละครโทรทัศน์พูดถึงซ้ำ ๆ ความเชื่อว่า หากเชื่อผู้นำ ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นต้องผ่านพ้นไปได้ คำกล่าว “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” จึงเปรียบเสมือนคำขวัญของผู้นำในขณะนั้น ผู้นำรัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าวคือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม สาเหตุที่ต้องมีคำขวัญดังกล่าวเพราะในช่วงเวลานั้นประเทศไทยเข้าสู่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หากคนในสังคมไทยแตกความคิดออกเป็นก๊กเป็นเหล่าก็จะหาความสามัคคีไม่ได้ เมื่อคนในชาติไม่เชื่อผู้นำไม่ว่าผู้นำจะมีนโยบายใด ๆ แต่คนในชาติไม่ปฏิบัติตามกิจกรรมทุกอย่างก็จะเป็นการขับเคื้อน ในทางตรงกันข้าม หากคนในชาติเชื่อผู้นำ ผู้นำมีนโยบายใด แล้วคนปฏิบัติจะทำให้เกิดความสามัคคี และ ความสามัคคีจะทำให้เกิดพลังที่ไทยจะต้องต่อสู้กับข้าศึก

ในช่วงที่เกิดสงครามโลกอย่างแท้จริง พ.ศ. 2484 ไทยได้ประกาศเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ดังนั้นไม่ว่ารัฐบาลประกาศนโยบายใด ๆ คนในชาติต้องทำตาม หากไม่ทำตามไทยจะเกิดความเสียหายจากสงครามได้ คนไทยต้องเชื่อผู้นำ เชื่อแล้วจะต้องปฏิบัติตาม เพราะ “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” แนวคิดนี้เห็นได้ชัดจาก 3 ตัวละครคือ นาถ และมอม ทั้ง 2 ตัวละคร เชื่อในผู้นำของตัวเอง จึงมีชีวิตรอดจากภาวะซับซ้อนช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

นาถ เชื่อผู้นำอย่างเคร่งครัดตั้งแต่เมื่อครั้งก่อนที่ญี่ปุ่นจะเข้ามาในไทย โดยเขาปฏิบัติตามนโยบายที่รัฐบาลประกาศ รวมถึงชักชวนให้คนอื่นปฏิบัติตามนโยบายนั้น ๆ ด้วย เช่น นาถให้หญิงตัดผมให้มีความทันสมัย และนุ่งกระโปรงแทนผ้าซิ่น และเมื่อครั้งที่รัฐบาลประกาศในวิทยุว่า ไทยได้เข้าสู่ภาวะสงคราม คน

ไทยทุกคนต้องมีความสามัคคีกัน เชื่อผู้นำแล้วชาติจะพ้นภัยนั้น นางได้บอกให้หญิงมั่นใจว่า ประเทศไทยจะกลับเข้าสู่ภาวะปกติได้แน่นอน เมื่อมีคำสั่งให้นางไปเป็นทหารเขาก็เต็มใจไปปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสมัครใจ ไม่ยกข้ออ้างที่ว่า มีเมียและลูกที่ต้องแลหน้าที่ต่อชาติสำคัญที่สุด หากมันต้องตายเขาก็ไม่เสียดายชีวิต ทำที่สุดเมื่อสงครามสิ้นสุด นางก็กลับมาบ้านอย่างปลอดภัย

ส่วนมอม เชื่อผู้นำเช่นเดียวกับนาง แต่ผู้นำของมอมก็คือ นาง ซึ่งมอมรักสุดหัวใจ ไม่ว่านางจะสั่งมอมว่าอย่างไร มอมก็จะปฏิบัติตาม ไม่ฝ่าฝืนคำสั่ง มอมมีชีวิตรอดจากการถูกวางยา เพราะนางเคยสั่งไว้ว่า ห้ามกินของจากคนแปลกหน้า มอมมีชีวิตรอดจากภาวะสงคราม เพราะมอมพยายามช่วยเหลือตนเองอย่างสุดความสามารถ ไม่เชื่อใครง่าย ๆ ไม่ไว้ใจคนแปลกหน้า แต่ถ้าหากคนไหนที่ดีกับมอมจริง มอมก็จะดีด้วย และซื่อสัตย์กับคนคนนั้น มอมสามารถสละชีวิตของมอมเพื่อตอบแทนความจงรักภักดีได้

ความรักความภักดี เกิดจากความเชื่อภายในจิตใจ หากเราเชื่อในสิ่งที่ถูก ไม่ว่าเหตุการณ์ใด ๆ จะเกิดขึ้น ตัวผู้ปฏิบัติเองจะมีชีวิตที่ดำเนินไปตามความเชื่อ นั้น เช่นเดียวกับนางละมอม ที่มีความเชื่อว่า “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย”

3. นัยยะแห่งความเป็นมิตรของทหารญี่ปุ่น

ความเป็นมิตรของทหารญี่ปุ่นไม่ปรากฏในเรื่องมอมฉบับเรื่องสั้น แต่ปรากฏในเรื่องมอมฉบับละครโทรทัศน์ ทหารญี่ปุ่นในเรื่องคือ โนตะ และเอ็นโตะ ความเป็นมิตรที่เห็นได้ชัด ดังนี้

3.1 ความเป็นมิตรของโนตะ

โนตะเป็นนายจ้างของนาง นับได้ว่าบริษัทที่นางทำเป็นบริษัทของต่างชาติ ซึ่งกฎระเบียบในการทำงานเรื่องสำคัญคือเรื่องเวลา แต่จะเห็นได้ว่า โนตะอนุญาตให้นางมาทำงานสาย และลางานในช่วงป่วยได้ เนื่องจากนางต้องกลับไปดูมอมสุนัขที่เขารัก มอมบาดเจ็บเนื่องจากโดนสุนัขตัวอื่น ๆ ทำร้าย โนตะเข้าใจถึงเหตุผลของนางและดีใจที่นางไม่โกหกเขา บอกเหตุผลกับเขาตรง ๆ ว่าทำไมถึงต้องลางาน และทำไมถึงมาทำงานสาย และด้วยความขยันที่เสมอดั้นเสมอปลายของนางนั้นทำให้โนตะไว้วางใจว่า แม้นางจะลางานแต่งงานที่บริษัทก็จะไม่เสียหาย นางจะรับผิดชอบต่องานของเขาเป็นอย่างดี และความเป็นมิตรอีกอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดของโนตะ คือ การที่โนตะมาขอโทษนางที่ต้องปิดบริษัท เขารู้สึกเสียใจต่อการกระทำของตัวเอง เพราะทำให้นางไม่มีรายได้ แต่โนตะก็บอกเหตุผลนางอย่างตรงไปตรงมาว่าเขาต้องรับใช้ชาติ เขาต้องไปเป็นทหารรับใช้ชาติ การเป็นทหารไม่ว่าจะมีอายุเท่าใด เป็นหน้าที่ของชายชาวญี่ปุ่นทุกคน โนตะให้สัญญาแก่นางว่าหากเขาไม่ตายเสียก่อนเขาจะกลับมาเปิดบริษัทใหม่ และหลังสงครามยุติโนตะก็กลับมาเปิดบริษัทและให้นางทำงานในบริษัทของเขาเช่นเดิม

3.2 ความเป็นมิตรของเอ็นโตะ

เอ็นโตะเป็นทหารที่เข้ามาในเมืองไทย และเรียนรู้วิถีชีวิตของคนไทยอยู่เสมอ เอ็นโตะย้ำเน้นทุกครั้งในการพูดกับคนไทยว่า อย่ากลัวทหาร ทหารคือมิตรของคนไทย และเอ็นโตะรักประเทศไทย ความเป็นมิตรของเอ็นโตะเห็นได้จากการเข้าไปห้ามปรามทหารญี่ปุ่นที่มีเรื่องชกต่อยกับคนไทยในตลาด การแบ่งปันอาหารแห้งให้คนไทยเมื่อคนไทยประสบภาวะข้าวยากหามากแพง การแบ่งยารักษาโรคให้หญิงเมื่อหนูป่วย การมาช่วยขุดหลุมหลบภัย เอ็นโตะอยากเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยบอกกับชาวบ้านว่า หากมีอะไรที่ทหารญี่ปุ่นพอช่วยได้ ให้คนไทยแจ้งความประสงค์มา เอ็นโตะระลึกอยู่เสมอว่า เขาเข้ามาในเมืองไทย ทำให้คนไทยลำบากมากขึ้น หากเขาสามารถบรรเทาความทุกข์ร้อนใด ๆ ได้ เขาก็จะช่วย และในช่วงที่เขาจับได้ว่าใครเป็นผู้อยู่เบื้องหลังขบวนการไทยลับ เขาไม่ได้จับบุคคลเหล่านั้นไปลงโทษในทันที แต่เขาเลือกที่จะมาเตือนคนไทยกลุ่มนั้น เพราะเข้าใจถึงเหตุผลว่าทำไมขบวนการไทยลับถึงอยาก

ให้ญี่ปุ่นได้รับความยากลำบาก เอ็นโตะนึกถึงใจเราเสมอ แต่เขาก็บอกในตอนท้ายว่า หากมีเหตุการณ์แบบนี้ขึ้นอีกเขาก็จะลงโทษผู้ที่สร้างความเสียหายแก่ของกำลังญี่ปุ่น เพราะเขาได้เตือนไว้ก่อนหน้านี้อแล้ว เอ็นโตะพูดจริงทำจริง คำไหนคำนั้นตามลักษณะของทหารที่ได้รับการฝึกมาอย่างดีแล้ว

ภาพประกอบที่ 2 เอ็นโตะแบ่งยาให้หญิง (ตอนที่ 11 เวลา 30.23 นาที จาก

<https://www.youtube.com/watch?v=1lcv5x4A39E>)

ภาพของโนตะ และเอ็นโตะที่ปรากฏในละครโทรทัศน์แสดงให้เห็นอีกมุมหนึ่งของทหารญี่ปุ่นที่แสดงความเป็นมิตรต่อคนไทยตลอดเวลา เขาทั้งสองพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้คนไทยเห็นและเกิดความรู้สึกที่ว่า “เราคือมิตรกัน”

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง มอม : การดัดแปลงเรื่องสั้นสู่ละครโทรทัศน์ พบว่าแนวคิดหลักของเรื่องเหมือนกันคือ ชีวิตของมอมคือนาย ส่วนละครโทรทัศน์มีการเพิ่มแนวคิดรองของเรื่อง คือสงครามแมนจะทำให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน แต่การเชื่อผู้นำจะทำให้ชาติพินภัย โครงเรื่องมีเหตุการณ์หลักเหมือนกันแต่ในฉบับละครโทรทัศน์การเพิ่มเหตุการณ์ย่อย ๆ ของเรื่อง มีการเพิ่มภาพของสงครามเข้าไปในเรื่อง โดยในเรื่องสั้นบอกเพียงเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 และนายต้องไปเป็นทหาร แต่ในละครโทรทัศน์บอกว่า ทหารญี่ปุ่นเริ่มเข้ามาในประเทศไทยเวลาใด ผู้นำชาติมีนโยบายในช่วงสงคราม เช่น มอลานาไทยชาตินิยม การสวมกระโปรงแทนผ้าซิ่น การไม่กินหมาก การปลูกผักเลี้ยงสัตว์ไว้กินเอง การขายก๋วยเตี๋ยวหรือคำขวัญ “เชื่อผู้นำชาติพินภัย” และมีการเพิ่มเรื่องหลังจากที่สงครามสิ้นสุด โดยบุคคลที่นำเสนอภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและความเป็นอยู่ที่เปิ่นปกติสุขดั้งเดิมก็คือ นาง การเพิ่มตัวละคร กล่าวคือตัวละครในเรื่องสั้นนั้นมีเพียง 6 ตัวละครเท่านั้น แต่ในละครโทรทัศน์มีการเพิ่มตัวละครเข้ามาอีก 12 ตัวละคร คือ เจ็ด ค่อม จุก หลวงตา เฮียโก สุข จิต หมู เอ็นโตะ น้อย เส็ง โนตะ และนางแต่น ฉาก/ เหตุการณ์ ในละครโทรทัศน์เหมือนเรื่องสั้นแต่มีการเพิ่มรายละเอียดของฉากเพื่อนำเสนอภาพสงครามให้เด่นชัดขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนมุมมองของผู้เล่าเรื่องจากที่มอมเป็นผู้เล่าเรื่องมาเป็นตัวละครต่าง ๆ มีส่วนช่วยในการเล่าเรื่อง ทุกตัวละครเป็นผู้มีความสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยมอมฉบับละครโทรทัศน์มีจุดเด่นด้านการนำเสนอสถานการณ์ในช่วงสงคราม ภายใต้การนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ประกาศคำขวัญติดปากคนทั่วไปว่า “เชื่อผู้นำชาติพินภัย” ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีทหารจากชาติอื่นเข้ามาในประเทศไทย คนในสังคมไทยจึงต้องเชื่อฟังผู้นำ ผู้คนจึงผ่านพ้นภาวะสงครามไปได้ และในปัจจุบันที่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ผู้คนขาดความสามัคคี บุคคลที่ดูละคร สามารถนำข้อคิดจากละครมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ในลักษณะที่ว่า ในภาวะที่ประเทศชาติของเราไม่เป็นปกติสุขนั้นผู้นำประเทศทุกคนย่อมอยากที่จะนำพาประเทศและประชาชนให้พ้นจากสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ การมีคำสั่ง กฎ ข้อห้าม หรือข้อควรปฏิบัติใด ๆ เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ คือแนวทางในการคลี่คลายปัญหา และเป็นการหลอมรวมใจคน

ในสังคมให้เป็นหนึ่งเดียว ปลายทางคือประเทศไทยที่สงบสุขดังเดิมการเผยแพร่ละครเรื่องมอมนี้ อาจเป็นการชี้ให้เห็นและยืนยันว่า “ปลายทางของทุกการกระทำที่ “ผู้นำ” ทำไปนั้นจะต้องเกิดผลที่ดีต่อคนในชาติอย่างแน่นอน”

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษามิติด้านการเมืองที่ปรากฏในเรื่องมอมฉบับละครโทรทัศน์ให้ละเอียดครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). *การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค*. กรุงเทพฯ ฯ : โครงการเมธีวิจัยอาวุโส ฝ่ายวิชาการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2554). *สื่อเก่า สื่อใหม่ : สัญลักษณ์ อุดมการณ์*. กรุงเทพฯ ฯ : โครงการเมธีวิจัยอาวุโส คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2544). *เพื่อนนอน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ ฯ : ดอกหญ้า 2000.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2545). *คนรักหมา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ ฯ : ดอกหญ้า 2000.
- นัทธัญ ประสานนาม. (2560). “ความทรงจำเทียม : เรื่องเล่าของ “มอม” ในวัฒนธรรมความทรงจำและวัฒนธรรมสกรีน,” ใน นัทธัญ ประสานนาม (บรรณาธิการ), *เล่าเรื่องเรื่องเล่า*. (หน้า 239 – 268). กรุงเทพฯ ฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน.
- ปาริชาติ ศรีประสิทธิ์. (2550). *ศึกษาแนวคิดและกลวิธีเสนอแนวคิดในรวมเรื่องสั้นชุด “เพื่อนนอน” ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรินทร์ มหิทธิกร. (2551). *สิงห์ไกรภพ : การศึกษาการดัดแปลงนิทานคำกลอนเป็นบทละคร เวทีสมัยใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มอม ตอนที่ 1. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=GzULf4fQIrs>
- มอม ตอนที่ 2. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=5Tlms7FGIY>
- มอม ตอนที่ 3. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=OINhtvh0NqA>
- มอม ตอนที่ 4. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=Vgaih6XjvLY>
- มอม ตอนที่ 5. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=E274sCWgR40>
- มอม ตอนที่ 6. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=-ijbzsyGA>
- มอม ตอนที่ 7. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=diSlNEDrf1M>
- มอม ตอนที่ 8. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=h7qBSaZiB0Y>
- มอม ตอนที่ 9. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=t0ubQ4e0go>
- มอม ตอนที่ 10. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=soBOn1qxuHY>
- มอม ตอนที่ 11. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=1lcV5x4A39E>
- มอม ตอนที่ 12. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=uKh9USga6Nc>
- มอม ตอนที่ 13. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=TgyPjrr-9qw>

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
HATYAI UNIVERSITY

สายชล สัตยานุรักษ์. (2548). *การเมืองและการสร้าง “ความเป็นไทย”* โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช.
รายงานผลการวิจัยโครงการประวัติศาสตร์วิถีคิดเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยของปัญญาชน
พ.ศ.2435 – 2535. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
Hutcheon, L. (2006). *A Theory of Adaptation*. New York : Taylor & Francis Group.